

Edi Majaron

LUTKA PRI OBLIKOVANJU MLADEGA ČLOVEKA

Z lutko se otrok sreča zelo zgodaj. Če ne prej, ko stopi v vrtec. V roki vzgojitelja je že prvi dan »osebica«, ki pomaga pregnati ločitveni strah, saj se prijazno zanima za otrokovo igrabo, ki ga je spremila v novo okolje. Prav ta lutka postane glavna avtoriteta - močnejša od vzgojitelja, njej uspe urejati nespozumne, njej otrok zaupa svoje težave, skozi njo vzpostavlja simbolično komunikacijo z okoljem, saj je neposredna preveč stresna in zahteva obvladovanje besedišča. Lutka pa omogoča čustveno reakcijo, ki je pogosto neodvisna od besed (neverbalna komunikacija). Preprosta vzgojiteljeva lutka otroka vzpodbudi tudi k lastni ustvarjalnosti in tako se rodijo prvi kreativni izdelki, ki močno utrdijo otrokovo samopodobo. Že v predšolski dobi vzgojitelj usmerja otroka k ustvarjalni igri z lutkovnimi elementi, od prstnih iger v naročju, preko »lutk« iz škatel, vrečk, nogavic, do animacije igrač v fantazijskih dogodivščinah. Ta proces naj bi se nadaljeval tudi v osnovni šoli, tako bi otrok ne čutil učenja kot stresno nalogo, marveč kot igro z določenim ciljem. Sprejel jo bo kot dejavnost, ki upošteva njegovo lastno iniciativo in ustvarjalnost na najrazličnejših področjih. Kadarkoli otroci ustvarjajo lutke, je njihov cilj, da jih »oživijo« v komunikaciji s samim seboj, s sošolcem, z drugo lutko. Njihovo iniciativo podpremo že s tem, da smo jo opazili, če je potrebno tudi nevsiljivo pomagamo z vprašanji »radovednega gledalca«.

Takšen pristop zahteva od pedagoga široko poznavanje oblikovalskega postopka (primerne otrokovim sposobnostim) in psihologije, saj bo ocenil, koga bo delo z lutkami odprlo, sprostito, kdo pa se bo moral delno podrediti skupnemu ustvarjanju, saj bi s svojimi morda prenasilnimi idejami lahko omejeval ustvarjalnost ostalih. Pri tem je pomembna »delitev dela« po nagnjenjih, saj mora vsak najti zadoščenje v svojem prispevku. Za vzgojitelja/ učitelja je pomembno odkrivanje otrokovih talentov in ustvarjalnih potencialov, tudi osvajanje novih vsebin ter zlasti socializacija, otrokom pa je vedno najmočnejša motivacija zaigrati z lutko. Celotno pred vrstniki ali/in starši, tega ne smemo spregledati! Pogosto sami predlagajo, da bi pripravili improviziran prizor ali kar predstavo. Ob tem pa prihranimo otroku strah pred tem nastopom, vzpodbudimo ga s pohvalo, vlijmo mu zaupanje, da to zmore. Zato ga ne obremenjujemo z besedilom, ki bi se ga moral naučiti na pamet, temveč gradimo skupno igro na medsebojni pomoči nastopajočih. Srečanje z občinstvom, naj bodo to vrstniki iz oddelka ali sosednje igralnice ali pa starši, prinaša nastopajočim vedno posebno vznemirjenje, saj je vsak nastop izmenjava energije med izvajalci in občinstvom; to je povezava, ki je ne more nadomestiti nobena druga motivacija. Dragoceno je, da imajo otroci dober vzgled vzgojitelja oz. učitelja, ki zna presenetiti s predstavitevjo in animacijo različnih vrst lutk

Močna vzpodbuda, da bi otroci sami zaigrali predstavo pa je obisk lutkovnega gledališča. Dobra predstava v otroku sproži vznemirjenje in ustvarjalnost. Tako doživetje pripravijo kar vzgojiteljice, včasih gostujoča lutkovna skupina, žal precej bolj poredko lahko otroci obišejo lutkovno gledališče. Tam se spoznaj o tudi s čarobno mikavnostjo prostora z vstopnicami, garderobo in na koncu dvorano z zastorom, ki se bo zdaj zdaj odprl...

Otrok razpolaga z mnogimi podatki, ki mu jih kopičijo izkušnja, radovednost, televizija..., vendar niso urejeni. Lutkovna predstava vsebuje mnogo elementov, ki jih otrok že pozna in jih sestavlja v nove povezave. Ni nujno, da so vedno logične, pogosto so presenetljive in celo smešne (princip igre »narobe svet«). Prav ta vidik vključujejo v svoja lutkovna besedila sodobni literati (pri nas n.pr. Puntar, Zajc, Dekleva, pri Hrvatih Paljetak Bakmaz, pri Srbih Pešić, Stanisavljević, pri Poljakih Milobedzka..)

Dobra lutkovna predstava za mlade gledalce je celovita, slojevita umetniška stvaritev. Nastane le ob popolnem angažiranju vseh sodelujočih umetnikov pri oblikovanju sporočila, ki ga mladi gledalec včasih doživi bolj emocionalno, kot z razumom. Čeprav je njegova neposredna reakcija morda nenavadna, včasih popolnoma nepričakovana, nam priča o tem, da se ga predstava tiče. Opredeljevanje zahtevnosti tem in uporabljenih gledaliških znakov je sicer težko predvidljivo. Včasih se zgodi, da mladi gledalec po »preotročji« predstavi zasovraži lutkovno gledališče, češ, to je le za dojenčke. Možno je tudi obratno: v predstavi se nabere toliko nejasnih elementov, da ji mladi gledalec ni več sposoben slediti in »izstopi« v svet svoje zabave med gledalci, predstava pa se »odpelje mimo..«, ne da bi se dotaknila nepripravljenega gledalca.

To pa seveda ne pomeni, da so mlademu gledalcu dojemljive samo imbecilne preproste teme. Premalo se zavedamo, koliko podatkov (pretežno brez povezave) absorbira sodobni otrok vsakodnevno. Če nam uspe pripraviti predstavo tako, da bo vsaj nekaj tega lahko povezal s svojo izkušnjo, bo prezadovoljen, čeprav mu bo kakšen sloj uprizoritve ostal zastrt (n.pr. nianse ironije, parodije..). Ta sloj je namenjen zrelejšemu gledalcu, ki bo skozi svoje asociativno dojetje zaznal več odtenkov v predstavi. Taka večslojnost postavlja pred izvajalce izziv vzpostaviti komunikacijo z različnim občinstvom, torej natančno izoblikovati na prvi pogled ploske like otroške naive črno-belih junakov v osebnosti s prepoznavnim značajem.

Pri poustvarjanju doživetja bodo otroci pokazali tudi svoja nagnjenja: nekateri bodo našli dovolj izziva pri preurejanju prostora v »gledališče«, pripravili bodo vstopnice, sceno, razsvetljavo, izdelavo lutk in pripravo predstave pa bodo prepustili drugim; spet tretji se bodo posvetili glasbeno-zvočni spremljavi. Nič zato, če na videz deleži niso enaki, saj tako je tudi v »pravem gledališču« in v življenju.

Mladi človek, ki bo deležen takega kreativnega procesa, bo v življenju znal misliti ustvarjalno, poln bo asociacij, domislic, dojel bo povezave in pomenske sklope v »režiji življenja«, znal bo ceniti delo in ustvarjalnost drugih, znal bo svoje ideje povezati v teamsko delo skupine. Želel si bo take kulturne hrane, ki ga bo navdihovala, polnila z energijo, ne pa praznila.

Tak mladi človek težko zraste v konformista, čredarja, človeka po skupni meri. To bo prej osebek, ki se bo veselil družbe vrstnikov zaradi njihovih individualnih razlik, ne zaradi skrivanja v brezosebni množici uniformirancev po mišljenju in oblačenju.

Takega pa si vsi želimo, kaj ne?